

«Архітектура жіночого роду»

про жінок-архітекторок України

Бути жінкою в архітектурі – це привілей і праця водночас.

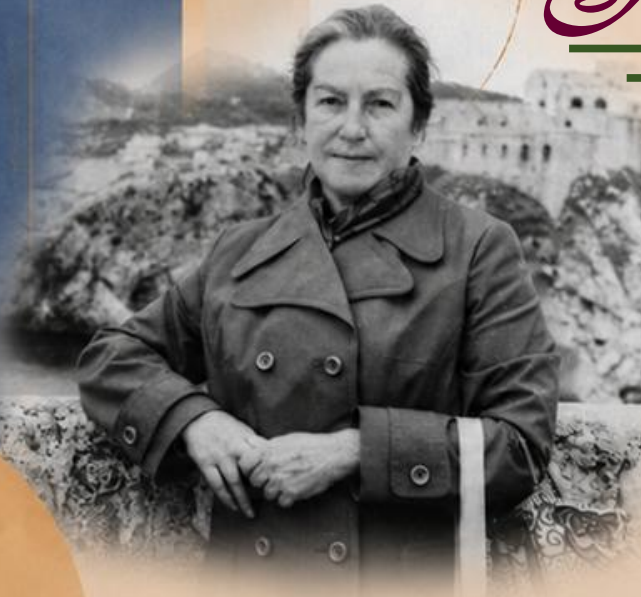
Оділь Декк, французька архітекторка

Дехто ще й досі перебуває в полоні стереотипів, що архітектор – це «нежіноча» професія. Однак талановиті жінки своїми цікавими творіннями розвіюють цю хибну думку. Кількість жінок в архітектурі завжди була невеликою. У різні історичні періоди жінкам було непросто здобути архітектурну освіту та реалізувати себе у професії. Часто вони працювали в умовах обмежених можливостей, а їхні досягнення залишалися маловідомими або несправедливо приписувалися іншим. Незважаючи на це, жінки-архітекторки взялися опановувати професію архітектора, створювати унікальні проєкти та збагачувати архітектурну спадщину своїх країн. Жінки не просто будують – вони змінюють уявлення про те, яким має бути комфортний і функціональний простір.

Чимало видатних архітекторок світу залишили яскравий слід у світовій архітектурі. А що ж українки?

Сьогодні ми згадаємо відомих жінок-архітекторок України, які створювали культові споруди, захищали спадщину й впроваджували сміливі ідеї. Їхні мистецькі шедеври залишаються надбанням для майбутніх поколінь і досі створюють обличчя наших міст. Знати ці імена важливо, адже це формує відчуття причетності та допомагає цінувати унікальність середовища.

Наталія Чмутіна

Чмутіна Наталія Борисівна (1912-2005) – українська архітекторка, народна архітекторка Української РСР. Народилася в Києві. Завдяки своїй величезній творчій насназі залишила по собі багаточисленні шедеври не тільки в столиці, але і в інших містах України.

«Залізна леді архітектури» – так найчастіше відзивалися про неї колеги-архітектори та учні. Її вважали втіленням строгої елегантності, жінкою, яка мала майже чоловічу вдачу.

Наталія Борисівна була майстром своєї справи, відданою їй до кінця. Її довга та плідна педагогічна діяльність дала Україні чимало гарних майстрів архітектурного мистецтва.

Наталія Чмутіна не втрачала власного обличчя за жордних, навіть найскладніших умов тоталітарного режиму.

Серед основних реалізованих проєктів Наталії Чмутіної:

Готель «Дніпро»

Будинок Верховної Ради

Будинок Укропспілки

Ресторан «Рів'єра»

Готель «Либідь»

Будинок меблів

Уславилася архітекторка в м. Києві такими великими проєктами, як-от готель «Дніпро» на Європейській площі (у співпраці з архітекторами В. Єлізаровим, Н. Чоботарьовою та Я. Красним), будівля Верховної Ради України (під керівництвом свого вчителя В. Г. Заболотного), готель «Либідь» на Галицькій площі (у співавторстві з А. Аніщенко), ресторан «Рів'єра» на схилах Дніпра (у співавторстві з А. Добровольським та Є. Сарнавським).

Її соло і вершина кар'єри – Київський центральний будинок меблів на бульварі Міхновського.

Також на рахунку Наталії Борисівни:

- будинок Укропспілки на Хрещатику
- готель «Інтурист» у Черкасах
- експериментальний готель літнього типу «Тарасова Гора» у Каневі

Готель «Тарасова гора»

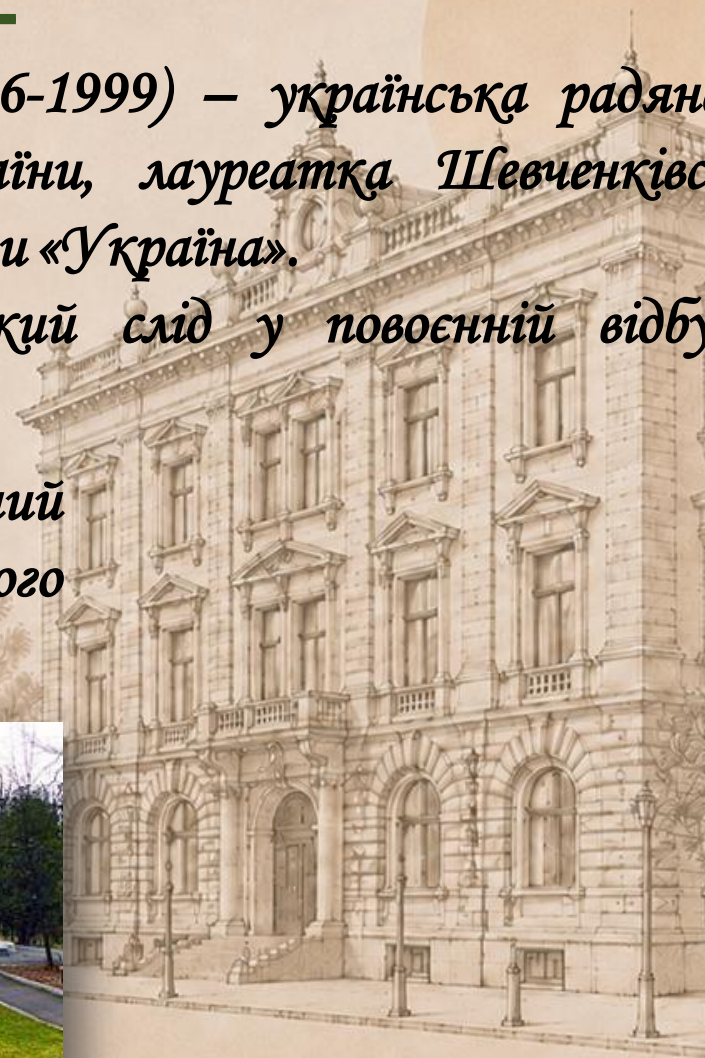
Готель «Інтурист»

Євгенія Маринченко

Маринченко Євгенія Олександрівна (1916-1999) – українська радянська архітекторка. Народний архітектор України, лауреатка Шевченківської премії за створення проєкту Палацу культури «Україна».

Євгенія Олександрівна залишила глибокий слід у повоєнній відбудові України.

Перший великий успіх Євгенії Маринченко – водолікувальний санаторій в Пущі-Водиці під Києвом. Будівництво лікувального комплексу велося впродовж майже 20 років.

Велика панорама санаторію

Пропілеї, 1948 р.

За проєктування та участь в будівництві Євгенія Маринченко була нагороджена премією і почесною грамотою на республіканському конкурсі за кращі побудовані об'єкти цивільного будівництва в 1949 році.

Одночасно з роботою над комплексом санаторію створила понад 70 проєктів споруд різного цільового призначення:

- будинки у Києві*
- нові квартали в Одесі, Херсоні, Харкові*
- житловий масив Новобіличі в Києві*
- селище Південно-Українського каналу біля села Новокиївка*
- клуби, будинки відпочинку, їдальні, кінотеатри*

Лікувально-приймальний корпус (водолікарня) 1948–1949 рр.

Водолікарня (центральний вхід)

Вершиною творчості архітекторки стало будівництво нового концертного залу «Палац Україна». Палац мистецтв понад 50 років залишається найбільшою концертною сценою Києва.

За будівництво Палацу «Україна» Євгенії Маринченко присвоєно почесне звання «Заслужений архітектор УРСР» (1970), за створення проєкту Палацу «Україна» мисткиня отримала Державну премію УРСР ім. П. Т. Шевченка (1971). Національний палац «Україна» отримав статус пам'ятки архітектури 1970-х рр.

Життєвим кредо Євгенії Маринченко стала фраза: «Все наше життя постійно оточене архітектурою, яку потрібно навчитися бачити».

Валентина Мевченко

Шевченко Валентина Петрівна (1926-2016) – українська архітекторка-реставраторка, почесний доктор архітектури НДІПІАМ. Народилася в Києві. Авторка понад 70 публікацій.

Ім'я В. П. Шевченко занесено в Книгу «Видатні жінки України».

Мистецький доробок Валентини Мевченко:

- проєкт реконструкції Контрактової площі (м. Київ)
- реставрація трапезної Михайлівського Золотоверхого монастиря (м. Київ)
- реставрація фонтану «Самсон» з ротондою на Подолі (м. Київ)
- реставрація Гостиного двору (м. Київ)
- реставрація гастроному «Поділ» (м. Київ)

Трапезна Михайлівського
монастиря

- проєкт відбудови церкви Богородиці Пирогової (м. Київ)
- проєкт реставрації Троїцького собору (м. Глухів Сумської обл.)
- реставрація парадних сходів старої Одеської біржі
- участь у реставрації Гончарської башти в м. Кам'яниці-Подільському Хмельницької обл.
- проєкт реконструкції Конрактової площі на історичній основі (м. Київ)

Гостинний двір

Богородиці Пирогової

Контрактовий будинок

Фонтан «Самсон»

- реставрація будинку з гастрономом на розі вул. Сагайдачного й Конрактової площі (м. Київ)
- реставрація порохового льоху ХVІІІст. на Печерську (м. Київ)
- участь у реставрації церкви Миколи Набережного (м. Київ)

Муза Новакова

Архітекторка Муза Іванівна Новакова (нар. 1927), знакова для нашого міста персона, яка сформувала вигляд сучасної Вінниці. Після випуску з «Львівської Політехніки» архітекторка присвятила своє професійне життя Вінниці.

В 60-х роках працювала у Вінницькому облпроекті архітектором. Була головним архітектором міста в 1960–1965 роках. У 2002 році переїхала до м. Львова. Об'єкти, створені за участю Музи Новакової, й до сьогодні помітні у Вінниці.

Критий ринок «Урожай»

Творчий доробок:

Кінотеатр «Росія»

Вхід у парк з вул. Грушевського

*Будинок Вінницького міського комітету
Компартії (тепер – Будівля адміністративного суду)*

Автовокзал у Вінниці

Готель «Південний Буг»

*Фонтан у парку ім. Горького
(тепер – Центральний парк культури
і відпочинку ім. М. Леонтовича)*

*Пологовий будинок
на вул. Коцюбинського*

Також Новакова проєтувала забудову II, III і V мікрорайонів житлового масиву «Вишенька», та будівлі навчальних корпусів Вінницького політехнічного інституту.

В свій час зразки радянської архітектури, створені архітекторкою Музою Новаковою були справжньою прикрасою міста, хоч і зроблені за типовими проєктами зі скла, металу та бетону. А сьогодні вони потребують реконструкції і готуються до відродження. Депутатами міської ради було прийнято рішення внести до переліку ці історичні та архітектурні будівлі для реставрації та модернізації, інтегруючи їх у сучасний міський простір. Так, на місці легендарної багатоповерхівки готеля «Південний Буг», має з'явитися мультифункціональний житловий комплекс Vodun City.

Наразі проходить реконструкція пологового будинку у сучасний багатопрофільний Сімейний медичний центр з протирадіаційним укриттям на 170 осіб для пацієнтів та персоналу.

Чекає на оновлення і кінотеатр «Росія». У найближчій перспективі планується на основі існуючих приміщень кінотеатру створити сучасний культурно-діловий простір.

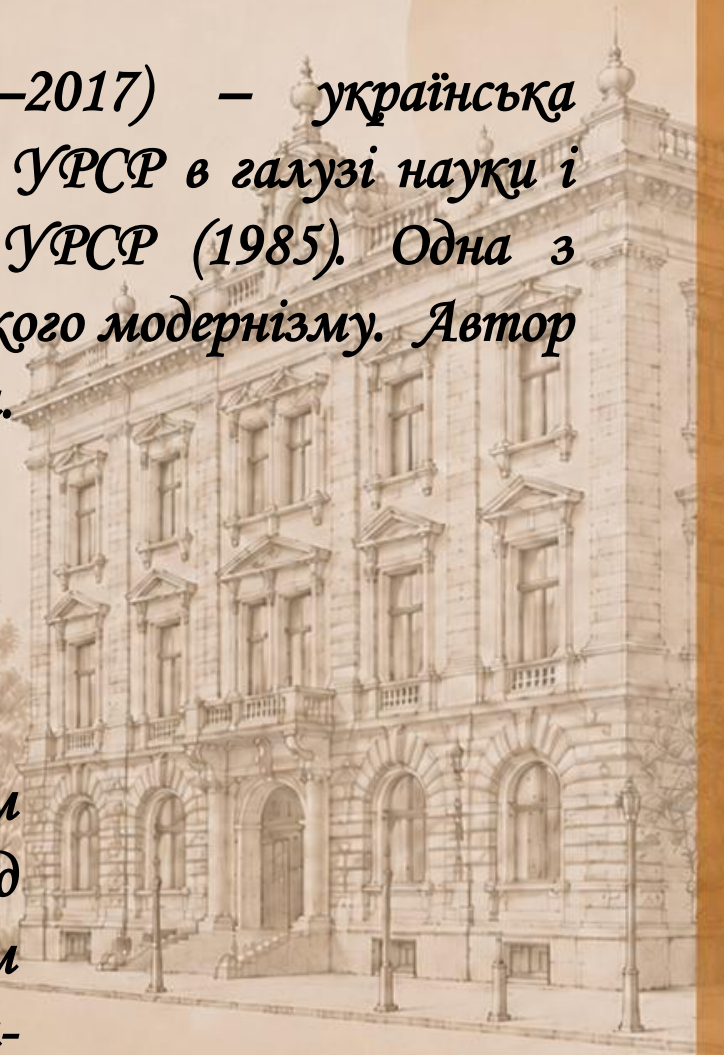
Алла Анищенко

Алла Михайлівна Анищенко (1937–2017) – українська архітекторка, лауреатка Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1982), заслужена архітекторка УРСР (1985). Одна з небагатьох жінок-архітекторів епохи київського модернізму. Автор наукових праць з питань теорії архітектури.

За своє життя створила чимало проєктів у Києві та інших містах. Нині вона загальновідома, визнана світовою спільнотою, видатна українська архітекторка.

Всесвітнє визнання здобули її криті ринки з використанням вантових конструкцій. Легкі, повітряні конструкції споруд увібрали в себе дух шістдесятих, і є непересічним зразком архітектури модернізму та взірцем творчого генія жінки-архітекторки Алли Анищенко.

Залізничний ринок у Києві, 1974 р.

Критий ринок у Рівному

Центральний ринок в Черкасах

Серед визначних проєктів Алли Анищенко є криті ринки у містах:

- *Києві («Залізничний», 1973)*
- *Черкасах («Центральний», 1972)*
- *Харкові («Салтівський», 1979)*
- *Рівному (1979)*
- *Баку (1982)*
- *Махачкалі («Другий ринок», 1988)*

У цих ринках архітекторка втілила найскладніший експеримент – кругла і повністю засклена будівля та висяча стеля. Усе тримається на законах фізики.

Алла Іванівна також була автором проєкту курортно-оздоровчого комплексу (с. Сичавка, нині Одеського р-ну Одеської обл., 1994) та ін.

Алла Анищенко соавторка (разом з Н. Чмутіною та ін.) проекту готелю «Либідь» (Київ, 1970 р.) та реконструкції Республіканського стадіону в Києві (нині Національний спорткомплекс «Олімпійський»); універсаму на Печерській площі у Києві (1984), курортно-оздоровчого комплексу в селі Сичавка Одеської області (1994).

Готель «Либідь»

Універсам на Печерській площі у Києві

За свою роботу по дослідженню, розробці та впровадженню висячих покриттів громадських будівель, які проявились в цій серії круглих ринків, Алла Анищенко в 1982 році була нагороджена Державною премією України в галузі науки і техніки.

Ірина Малакова

Малакова Ірина Магомедівна (нар. 1936, Київ) – українська архітекторка-реставраторка. Одна з творців музею Михайла Булгакова. Член Національної спілки архітекторів України. Лауреатка Премії імені Леся Шанюка «За збереження історичної пам'яті».

Упродовж кар'єри Ірина Малакова пройшла шлях від інженерних посад у науково-дослідних і проєктних інститутах до провідної архітекторки-реставраторки в інституті «Укрпроектреставрація». На початку своєї діяльності вона створювала проєкти сучасних багатоповерхових житлових та адміністративних будинків у Києві та інших містах. Проте головною справою її життя стало збереження спадщини: вона розробила проєкти реставрації понад 50 визначних пам'яток архітектури, повернувши до життя десятки знакових споруд у Києві та по всій Україні.

Ірина Малакова є автором меморіальної дошки українському вченому-ботаніку Володимирі Липському, встановленої 1975 року на будівлі Президії НАН України. Публікувалася в спеціалізованих та періодичних виданнях.

Пам'ятки, реставровані Іриною Малаковою

Маріїнський палац (1980)

Національний банк України (1972-1991)

Вокзал станції Козятин (1998-2000)

Особняк Ковалевського в Києві (1973-1974)

Полтавське земство, нині краєзнавчий музей (1989-1995)

Палац Можайських у Вороновиці (1987-2008)

Бібліотека ім. Короленка у Харкові (1986)

Театр імені Івана Франка в Києві (2001-2009)

Одеський національний академічний театр опери та балету (1996-2002)

Вокзал станції Могилів-Подільський (1991-1992)

Покровська церква на Подолі та давнишня церква (1984-1988)

Театр імені Садовського у Вінниці (1988-1989)

Троїцька церква Іонинського монастиря (1982-1997)

Вокзал станції Жмеринка (1982-1990)

Лариса Скорик

Лариса Павлівна Скорик (нар. 1939 р.) – українська архітекторка та громадсько-політична діячка, професор Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, народний депутат України I скликання.

Знакова постать української архітектури, що поєднує в собі талант архітекторки, пристрасть до дизайну та активну громадську позицію, яка залишила помітний слід в українській культурі та політиці.

Серед архітектурних проєктів Лариси Скорик:

- парк-скансен «Шевченківський гай» у Львові (1966)
- станція метро «Мінська» (1980)

Львівський скансен,
«Шевченківський гай»

Стадіон «Україна»

Мамаєва Слобода

- проєкти реконструкції центральної частини Львова (1970), Хмельницького (1973), Івано-Франківська (1983), Вінниці (1974)
- храм Богородиці у Борисполі (1989-1992)
- храм Св. Миколи у с. Світанок, Переяслав-Хмельницького району (1999)
- сқансен «Мамаєва Слобода» у Києві (1992-2006)
- храм Василя Великого у Києві (будівництво завершене у 2000)
- реконструкція Центрального універмагу в Києві (2012-2016)
- стадіон «Дружба» (тепер «Україна»), Львів

Храм святого Василя Великого

Центральний універмаг

Реконструкція музею Тараса Шевченка у Каневі

Лариса Скорик стала автором проєкту реконструкції музею Кобзаря у Каневі. Оновлений музей було урочисто відкрито в серпні 2010 р.

Заповідник «Бабин Яр»

У 2012 році Лариса Скорик презентувала розроблену власною архітектурною майстернею Концепцію розвитку Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр».

Нагороди та відзнаки: Почесна Грамота Президії Верховної Ради України (1991), відзнака Київського міського голови «Знак Пошани» (2004), Срібна медаль АМУ (2009). Також Лариса Скорик була нагороджена орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня (2010).

Музей-меморіал «Тюрма на Личаківському», (Львів)

Вікторія Якуша

Вікторія Валеріївна Якуша – українська архітекторка, дизайнерка та художниця, засновниця архітектурної студії YAKUSHA та бренду меблів, декору та освітлення FAINA. Народилася в 1982 році у Дніпрі.

Українська мисткиня стала першою українкою, яка увійшла до списку 50 найвпливовіших жінок у сфері архітектури та дизайну за версією Dezeen.

В 2006 році заснувала міжнародну студію дизайну Yakusha, яка працює в галузі архітектури, дизайну інтер'єрів, дизайну продуктів та креативу.

В 2014 Вікторія заснувала бренд Faïna, який фокусується на сучасному українському дизайні («live design»), популяризуючи українську культурну спадщину через предмети інтер'єру. Колекція нараховує понад 60 предметів, включаючи меблі, декор, освітлення та аромати для дому, які випускаються двічі на рік і представлені в 44 країнах світу.

Вікторія розробила свій авторський матеріал, ZTISTA – повністю екологічну суміш целюлози, глини, волокон льону, дерев'яної стружки та біополімерного покриття, який використовується для створення меблів, предметів декору та освітлення, відображаючи принципи сталого дизайну та глибокий зв'язок із природою. У 2018 році створила колекцію з цього матеріалу.

*Лампи SONIA від
FAINA*

У 2019 році Вікторія Якуша була визнана дизайнеркою року в Україні за версією Elle Decoration Awards та отримала нагороду за Дизайн Року.

2021-му Якуша відкрила FAINA Gallery в Антверпені, а її бренд FAINA здобув нагороду Best Emerging Design Studio від Dezeen Awards Public Vote. Цього ж року вона отримала премію Dezeen Awards – Best Restaurant за дизайн ресторану Істетика у Києві.

Вікторія Якуша також створила резиденцію на честь художниці **Марії Примаченко** в селі Болотня та колекцію меблів *Stepping on Ukrainian Soil*, присвячену Україні. А на виставці робіт у *Saatchi Gallery* в Лондоні та в «Українському домі» представила концепцію комплексу музею Примаченко під назвою «Шлях Марії».

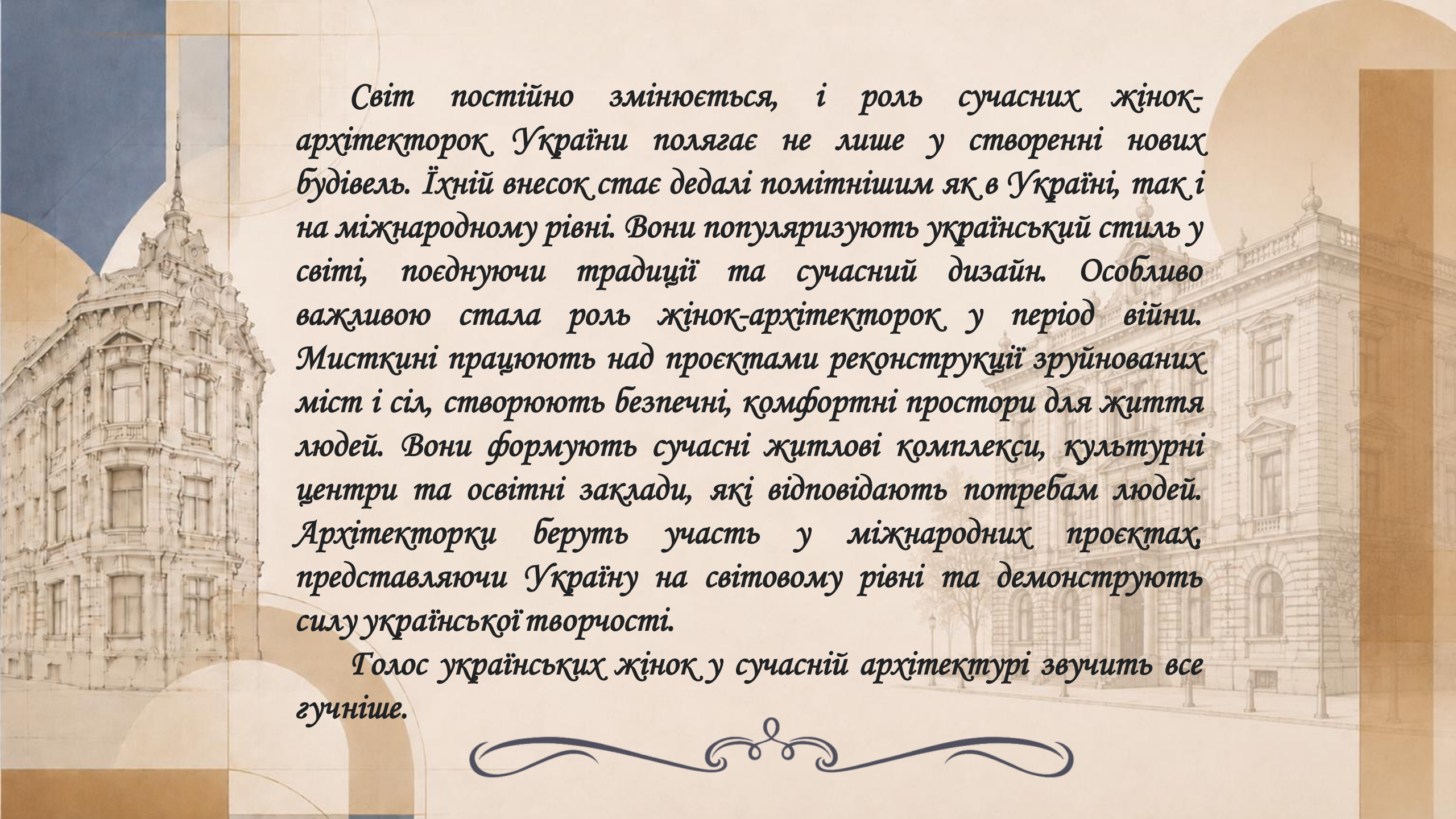
У 2023 році мисткиня представила колекцію *The Land Of Light* у США на глобальному форумі *Miami Design 2023*, створену під час повномасштабної війни.

Творіння Вікторії встигли не просто оцінити, а й нагородити як продукти української самосвідомості і нестандартного креативу високими 19-ма нагородами, які стали доказом світового признання і прийняття в ряди дизайнерської еліти.

У 2024 році Вікторія Якуша увійшла до списку найвпливовіших жінок у сфері архітектури та дизайну у світі за версією видання *Dezeen*.

Світ постійно змінюється, і роль сучасних жінок-архітекторок України полягає не лише у створенні нових будівель. Їхній внесок стає дедалі помітнішим як в Україні, так і на міжнародному рівні. Вони популяризують український стиль у світі, поєднуючи традиції та сучасний дизайн. Особливо важливою стала роль жінок-архітекторок у період війни. Мисткині працюють над проєктами реконструкції зруйнованих міст і сіл, створюють безпечні, комфортні простори для життя людей. Вони формують сучасні житлові комплекси, культурні центри та освітні заклади, які відповідають потребам людей. Архітекторки беруть участь у міжнародних проєктах, представляючи Україну на світовому рівні та демонструють силу української творчості.

Голос українських жінок у сучасній архітектурі звучить все гучніше.

Список використаних джерел

- ❑ Асадчева Т. Євгенія Маринченко: талановита архітекторка та берегиня київських пам'яток. *Вечірній Київ*. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/50513/> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Кетлер К. У Києві проведуть екскурсію, присвячену українським архітекторкам і художницям. *Bazar*. URL: <https://harpersbazaar.com.ua/news/culture/u-kyyevi-provedut-ekskursiyu-prysvyachenu-vidomym-ukrayinskym-arkhitektorkam/> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Малакова Ірина Магомедівна. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://lnk.ua/LIowUPHs3> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Маринченко Євгенія Олександрівна. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://surl.li/hdsvso> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Медончак О. Лариса Скорик біографія: шлях архітекторки, яка будувала Україну. URL: <https://www.fair.org.ua/larysa-skoryk-biografiya-shlyah-arkhitektorky-yaka-buduvala-ukrayinu/> (дата звернення: 18.05.2025).

- ❑ Шевченко Л. Монстри модернізму: круглі ринки Алли Аніщенко. *Хмарочос*. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2016/02/09/monstri-modernizmu-krugli-rinki-alli-anishhenko/> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Наталія Чмутіна – леді архітектури. *ДНАББ ім. В. Г. Заболотного* : вебсайт. URL: <https://dnabb.kyiv.ua/nataliia-chmutina-ledi-arkhitektury/> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Полтораченко М. Що їм заважає? Перешкоди для жінок в архітектурі. *Гендер в деталях*. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/feminism-in-detail/scho-im-zavazhae-pereshkodi-dlya-zhinok-v-arhitekturi-1341493.html> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Слободяник Д. Сила традицій: Вікторія Якуша – про те, як говорити зі світом мовою українського дизайну. *Vogue*. URL: <https://vogue.ua/article/culture/lifestyle/sila-tradiciy-dizaynerka-viktoriya-yakusha-pro-korinnya-maybutnye-ta-prosuvannya-ukrajini-u-sviti-56230.html> (дата звернення: 18.05.2025).

- ❑ Горlach П. Українська архітекторка та дизайнерка представить спеціальний проєкт до 20-річчя Design Miami. *Суспільне Культура*. URL: <https://suspilne.media/culture/1168288-ukrainska-arhitektorka-ta-dizajnerka-predstavit-specialnij-proekt-do-20-ricca-design-miami/> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Чмутіна Наталія Борисівна. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://surl.li/cxzuyf> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Шакула С. Архітектор Євгенія Олександрівна Маринченко (1916-1999) та доля Михайлівського Золотоверхого собору. *Мислене древо*. URL: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Kyiv/Marynchenko.html> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Шевченко Валентина Петрівна. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://surl.li/muufze> (дата звернення: 18.05.2025).
- ❑ Якуша Вікторія Валеріївна. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://surl.li/drbsvz> (дата звернення: 18.05.2025).

Дякуємо за увагу!

*Матеріал зібрала й впорядкувала
Світлана ВАСЮПЦА
провідний бібліотекар відділу обслуговування
науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного технічного університету
library@vntu.edu.ua*

